

Написано от Христо Христов
Сряда, 21 Август 2019 08:19

На днешната дата – 21 август – се навършват 51 години от нападението върху Чехословакия от войските на Варшавския договор (без Румъния), водени от СССР. Сайтът **desebg.com** припомня организираната и проведената от Кремъл въоръжена интервенция, с която се слага край на започналите през 60-те години на XX век реформи в Чехословакия за смяна на тоталитарната комунистическа система със социализъм с човешко лице.

България също е въвлечена в срамната военна интервенция, „благодарение“ на първия секретар на БКП Тодор Живков, който по това време е и министър-председател. Настоящият текст хвърля светлина върху въвлечането на България в нападението и е част от главата „Престъпления“ в книгата на разследващия журналист Христо Христов [„Тодор Живков. Биография“](#) (2009).

Просъветският Живков

Участието на България във войските на Варшавския договор, нахлули в Чехословакия през 1968 г., е израз на просъветската политика на Тодор Живков, която той неотклонно следва. Генералният секретар на ЦК на БКП никога не внася яснота за ситуацията, при която България участва в окупацията на Чехословакия. В своите “Мемоари” бившият първи партиен и държавен ръководител е отделил повече редове за пристрастието на Брежнев към евтиния тютюн, отколкото на конкретното българско участие във военната интервенция.

Той се спира само на една от срещите си в Москва, предизвикана от чешките събития.

Написано от Христо Христов
Сряда, 21 Август 2019 08:19

С това обяснение Живков прехвърля отговорността за решението на СССР, като в същото време описаният от него момент достатъчно красноречиво показва подчиненото положение, в което той е поставен заедно с партийните и държавни ръководители от останалите социалистически страни:

„Участието на страните-членки на Варшавския договор в окупацията на Чехословакия беше предварително съгласувано в Москва. Инициативата за тази окупация беше на съветското ръководство. Брежнев бе категоричен, че в Чехословакия е подготвен контрареволуционен заговор. Това беше единствената информация. Първите ръководители от социалистическите страни, в това число и аз, стояхме в Москва около една седмица за обсъждане на обстановката в Чехословакия. Понеже имах традиционна среща със студентите, помолих да ме освободят след обяд на 7 декември и се върнах със самолет в София, проведох срещата и през нощта излетях обратно за Москва”.

Решението на комунистическото правителство за изпращане на български военни части

Отговорността за включването на България в този срамен акт е лично на Живков, като поддръжник на политиката на Брежнев. В качеството си на министър-председател той подписва строго секретното постановление №39 на Министерския съвет от 20 август 1968 г. за „оказване на военна помощ на Чехословашката комунистическа партия и на чехословашкия народ”.

Под него се подписват още 33 министри и председатели на комитети в тогавашното правителство. Сред тях са Пенчо Кубадински – зам.-председател на Министерски съвет, Дико Диков – министър на вътрешните работи, армейски генерал Добри Джуров – министър на народната отбрана, Светла Даскалова – министър на правосъдието, Павел Матев – председател на Комитета за изкуство и култура, Ангел Солаков – председател на КДС. В документа българското участие във военната интервенция получава следната формулировка:

„Отзовавайки се на молбата, отправена от партийни и държавни деятели на ЧССР към СССР и другите съюзни държави за оказване военна помощ на чехословашкия народ за ликвидиране на заплахата за съществуващия в Чехословакия социалистически строй, създадена от контрареволуционните сили в страната, встъпили в сговор с враждебни на

Написано от Христо Христов
Сряда, 21 Август 2019 08:19

социализма външни сили и изхождайки от съществуващите договорни задължения, Министерски съвет постанови:

НРБ да участва с въоръжени сили съвместно със Съветския съюз и другите страни от Варшавския договор в оказване на помощ на чехословашкия народ в борбата му срещу контрареволуцията.

Изпълнението на постановлението се възлага на министъра на народната отбрана.”

Българските комунисти не разбират стремежа на чешкия народ

За това как властта в България тогава е възприемала случващото се в Прага говорят думите на председателя на КДС ген. Ангел Солаков:

„Дълбокия смисъл на „Чехословашката пролет” ние тогава не разбрахме. Сметнахме, че вълната на остра критика и разголване на недъзите, която растеше всеки ден, е подготовка за настъпване на контрареволуцията. Трябваше да минат много години, за да проумеем нейния дълбок замисъл”.

Ген. Атанас Семерджиев, тогава началник-щаб на Българската народна армия, разказва в мемоарите си за конкретното българско участие във военната интервенция:

„Нашите части, определени да участват в акцията (12-и и 22-ри мотострелкови полк), още през юли се намираха на територията на Съветския съюз, където бяха поставени в оперативно подчинение на създадения специален щаб, ръководен от армейски генерал Павловски. По силата на този факт – националното ни командване – бяхме освободени от отговорност за планирането, организацията и ръководството на предстоящите действия... Това беше времето на най-остро противоборство между Изтока и Запада... Силни бяха опасенията, че започналите в Чехословакия промени може да доведат до излизането ѝ от коалицията ни и по силата на “доминото” не само да я отслабят, но и да я

Написано от Христо Христов
Сряда, 21 Август 2019 08:19

взривят.

Нахлуването на определените за операцията войски започна точно в полунощ на 20 срещу 21 август. В подготвеното за незабавно разпространяване от телеграфните агенции съобщение това действие се оправдаваше с писмо на група чехословашки ръководители, адресирано до ЦК на КПСС и предварително изпратено до него, съдържащо призива за оказване на помощ на „здравите сили“ в ЧКП и чехословашкия народ, за да защитят социализма и свободата, но в последния момент този аргумент отпадна от съобщението...

По-голямата част от населението на Чехословакия възприе тези действия не като „братска помощ“, оказана му, за да се „справи с контрареволуцията“ и да „защити социализма“, а като унижаваща достойнството му окупация. То се опитваше с автобуси, трамвайни коли, самосвали и други средства да прегради пътя на танковете и бронетранспортърите. Замерваше ги с камъни, тухли, бутилки със запалителна смес, желяза и други предмети. Така посрещна и нашите части...

Решението за въвеждането на войските ни на територията на Чехословакия беше взето на най-високо политическо равнище (войските бяха само изпълнители), но това съвсем не оправдава нас – висшите военни ръководители от съюзните страни, един от които съм и аз.”

Живков – актьор в съветска пиеса

Още през 70-те години писателят Георги Марков описва истинското лице и роля на първия партиен и държавен ръководител:

„Моите разочарования от дейността на Тодор Живков бяха започнали доста време преди август 1968 г., но нашествието на войските на Варшавския договор беше пределната точка, моментът, който смъкна всички маски. Тогава видях, че всичките действия на първия секретар, цялото му обществено поведение бяха най-логично придържане до отредената му актьорска роля в съветската пиеса, наречена “Народна република България”.

Написано от Христо Христов
Сряда, 21 Август 2019 08:19

За разлика от ген. Семерджиев и ген. Солаков Тодор Живков и в този случай не намира за нужно да поиска извинение или отрито да говори за своята лична отговорност. Неговата теза е демагогски оправдателна – в България не са се случили подобни неща заради личната му загриженост към нацията:

„Народът ни не бе въвлечен в предварително обречена, безнадеждна по същество авантюра. Нямахме нищо от рода на “Пражка пролет” – 1968 г., Унгария – 1956 г., Полша – 70-те и 80-те години. И то не защото отричах порива им, а защото си давах сметка за реалностите. И се съобразявах с тях в името на България. Всяка подобна авантюра през 60-те и 70-те години щеше да бъде смляна в зародиш, а през 80-те години - обречена на половинчати решения. И едното и другото – във вреда на България”.

Първият секретар на БКП обяснява защо българите няма да се надигнат

Тази удобна за Живков теза, застъпена от него след падането му от власт, обаче се опровергава категорично от съдържанието на някои архиви, които са запазили неговата автентична гледна точка за събитията в Унгария и Чехословакия. Един такъв документ е стенограмата с изказването му по време на вечеря с интелектуалци през 1974 г. след конференция, посветена на хумора и сатирата, където обстановката е предразположила към по-голяма искреност от негова страна:

„След Априлският пленум на ЦК на нашата партия, нейният Централен комитет, Политбюро, в това число позволявам си да зачисля и себе си, всички ние сме се отнасяли с внимание към творците. По-възрастните другарки и другари помнят какво беше у нас след Априлския пленум. Тогава се създаде обстановка, която сега не ни се ще да си спомняме. Какво направихме? Казахме: другарки и другари, трябва да се живее по закон божи и никакво отстъпление от закона божи! (Оживление). Кой излезе прав? Партията или тези, които тогава се бяха надигнали? Партията излезе права. Това исторически се потвърди. Днес и децата го знаят.

Или да вземем контрареволуцията в Унгария. Тогава също имаше едно надигане, включително и във вашите среди. Ние казахме: спокойствие, другарки и другари, дайте да живеем по закон божи! И партийната линия се потвърди. Контрареволуцията в

Написано от Христо Христов
Сряда, 21 Август 2019 08:19

Унгария бе разгромена. С наша, а също и с ваша помощ.

Така бе и при чехословашката контрареволуция. Пак казахме: другарки и другари, дайте да живеем по закон божи! И кой излезе прав? Чехословашките контрареволуционери или ние? Ние излязохме прави. Вие разбирате, че като казвам “закон божи”, имам предвид единствено верния марксистко-ленински път, по който вървим.”

Българското извинение към чехите след края на комунизма

Унизителната политика на Живков е осъдена не само от времето, което показва, че „авантюристи” като Чехия, Унгария и Полша намират естественото си място в обединена Европа много по-бързо от „реалистичната” България на Живков, затънала в дълговете на неговото управление.

На 23 август 1990 г., 22 години след събитията в Чехословакия, Седмото Велико народно събрание приема специална декларация, с която определя българското участие в окупацията „като недопустим акт на намеса във вътрешните работи на една суверенна държава” и поднася „своето дълбоко съжаление за участие в тази акция на български войски”.